

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

POTENTIAL FOR DEVELOPMENT OF SMALL ENTREPRENEURSHIP OF UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

Стаття присвячена проблемам і перспективам розвитку малого підприємництва. В статті розглянуто поняття «підприємництво». Розкрито потенціал розвитку малого підприємництва в сучасних умовах. Розглянуто структуру малого підприємництва. Досліджено конкурентоспроможність малого підприємництва, та здатність ефективно пристосовуватись до конкурентних умов нестабільного внутрішнього середовища.

Ключові слова: потенціал, мале підприємництво, підприємницька діяльність, підприємництво, конкурентоспроможність малого підприємства, малий бізнес.

Стаття посвящена проблемам и перспективам развития малого предпринимательства. В статье рассмотрено понятие «предпринимательство». Раскрыт потенциал развития малого предпринимательства в современных условиях. Рассмотрена структура малого предпринимательства. Исследована

конкурентоспособность малого предпринимательства, и способность эффективно приспособливаться к конкурентным условиям нестабильной внутренней среды.
Ключевые слова: потенциал, малое предпринимательство, предпринимательская деятельность, предпринимательство, конкурентоспособность малого предприятия, малый бизнес.

The article is devoted to problems and prospects of development of small entrepreneurship. The article describes the concept of definition "entrepreneurship". The potential of small entrepreneurship development in modern conditions is revealed. The structure of small entrepreneurship is considered. In this thesis was investigated the competitiveness of small entrepreneurship, and the ability to adapt effectively to the competitive conditions of an unstable internal environment.

Key words: potential, small entrepreneurship, entrepreneurial activity, entrepreneurship, competitiveness of small enterprises, small business.

УДК 334.012.61-022.51

Ярова Ю.М.

викладач кафедри маркетингу

та підприємництва

Вінницький кооперативний інститут

Постановка проблеми. Важливим і найбільш динамічним елементом ринкової системи господарювання є сектор малого підприємництва. Мале підприємництво в Україні розвивається за умов нестабільного та складного економічного та політичного клімату. На його подальший розвиток негативно впливає загальне погіршення економічної ситуації в країні, яке пов'язано із світовою економічною кризою куди втягнута економіка України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сектора малого підприємництва присвячені праці таких відомих вчених як Р. Кантільйон, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, А. Маршалл, М. Вебер, В. Зомбарт, Й. Шумпетер, Ф. Хайек та інші.

Постановка завдання. Однією з важливих категорій ринкової економіки є конкурентоспроможність малого підприємства, ефективність пристосування малих підприємств до конкурентних умов нестабільного внутрішнього середовища повинна проводитися в безперервному процесі аналізу діяльності конкурентів, власного потенціалу і оцінки ефективності його використання, а також визначення стану малого підприємства на ринку товарів і послуг відносно конкурентів, тобто оцінки потенціалу малого підприємства, створення передумов для структурної передумови і модернізації економіки та економічних відносин, насичення внутрішнього ринку товарами та послугами.

Мета статті. Головною метою є оцінка тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні, виявлення проблем його діяльності та визначення шляхів забезпечення їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки розвинених країн є розвиток малого підприємництва. Виникнення нових малих підприємств сьогодні розглядається економістами як головне джерело збільшення кількості робочих місць, трудового доходу й добробуту.

Розвиток потенціалу малих підприємств значною мірою залежить від вирішення низки проблем, серед яких найбільш актуальними є на сьогодні нестабільність економічної ситуації в країні, яка характеризується низькою купівельною спроможністю населення, недосконалістю існуючого законодавства, ростом безробіття тощо.

Вагомий внесок у дослідження сектора малого підприємництва протягом XVIII-XIX ст. зробили вчені: Р. Кантільйон, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, А. Маршалл, а на початку XX ст. – М. Вебер, В. Зомбарт, Й. Шумпетер, Ф. Хайек, З. Варналій, Л. Вороніна., Т. Ковальчук, Є. Панченко, Н. Соболь та інші.

У вітчизняній економічній літературі відомими дослідниками малого підприємництва є З. Варналій, Л. Вороніна., Т. Ковальчук, Є. Панченко, Н. Соболь та ін. Вплив діяльності малих підприємницьких структур на нівелювання кризи зацікавила вітчизняних дослідників та науковців лише коли наприкінці 2008 року світова економічна криза переросла межі національних економік, розповсюдилась на переважну більшість країн, стала реальною загрозою підприємництву та суспільному розвитку.

Поняття «підприємництво» в науковий обіг вперше увів Р. Кантільйон, який за результатами

систематичного аналізу підприємництва стверджував, що це особлива економічна функція, де існує елемент ризику [1, с. 95].

Особливе місце в утвердженні теорії підприємництва посідають праці Й. Шумпетера, чи не головною заслугою якого є творче переосмислення результатів досліджень у цій сфері і створення власної теорії еволюції суспільного розвитку, в центрі якої – сектор малого підприємництва як «двигун» прогресуючого циклічного розвитку цивілізації [2, с. 112].

Світовий досвід свідчить, що мале підприємство є тим сектором економіки, який здатен швидко створювати нові робочі місця та надавати соціальні гарантії, гнучко реагувати на збалансування попиту і пропозиції на ринках ресурсів, впливати на повсякденне життя громадян завдяки орієнтуванню на задоволення споживчого попиту населення, формувати мотивацію органів місцевого самоврядування до виконання соціальних функцій в інтересах населення та забезпечувати соціальний контроль. Водночас, додамо, що реалізація цієї важливої соціальної функції можлива лише за умов соціальної відповідальності влади, включно зі створенням сприятливого бізнес-середовища, нормативно-правового поля та інвестиційного клімату функціонування підприємницьких структур [4, с. 34; 5, с. 51].

Науковій літературі притаманна багатогранність підходів щодо трактування поняття «мале підприємство», так, в Економічній енциклопедії наведено таке визначення поняття «підприємство»: самостійне організаційно-господарське новаторство на основі використання різних можливостей для випуску нових або старих товарів новими методами, відкриття нових джерел сировини, ринків збуту тощо з метою отримання прибутків і самореалізації власної мети [6, с. 112].

На думку В. Кредісова, етимологічними критеріями малого підприємства є не тільки відносно невеликі розміри підприємства та масштаби господарської діяльності, але й аспекти ризику, інноваційності, економічної відповідальності, завдання персоніфікованих і гнучких управлінських підходів з метою отримання максимального підприємницького прибутку з одиниці затраченого капіталу [7, с. 7].

Таким чином, можна стверджувати, що змістові характеристики поняття сектора малого підприємства у значній мірі дозволяють ідентифікувати важливі компоненти його потенціалу. Причому, коли мова йде про макроекономічні характеристики потенціалу сектора малого підприємства, то тут чи не найперший план виходить така важлива складова, як інноваційна. Фактично малі підприємства стають суб'єктами, яким більш властива функція ризику відносно спроби впровадження нововведень, а також і спроможність

адапувати до вимог і потреб ринку нові товари і послуги.

У структурі сучасної економіки співіснують та органічно взаємодоповнюються мале, середнє та велике підприємство. Але на відміну від двох останніх, мале підприємство є вихідним, найбільш численним, а тому і найбільш поширеним сектором економіки. Відмінності між цими трьома видами підприємства зумовлені різним рівнем суспільного розподілу праці, характером спеціалізації та усупільнення виробництва, а також вибором технологічного типу виробничого процесу. Сектор малого підприємства розвивається інтенсивно та ефективно там, де виявляється найбільше сприяння реалізації переваг малих підприємств. Зокрема передусім це такі види діяльності як торгівля, послуги, дрібна промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт.

Ці особливості також і позначаються на специфічних характеристиках формування та реалізації потенціалу сектору малого підприємства в системі національного господарства та його просторово-територіальних сегментах.

Однак, в економіці України в сучасних умовах виникає необхідність більш глибокого дослідження проблем та перспектив розвитку малого підприємства, це дозволить розробити заходи щодо забезпечення розвитку малого бізнесу.

Недооцінювати роль малого бізнесу у подоланні кризових процесів не можна. Функціонуючий без перебоїв сектор малого підприємства в спроможності знизити негативний вплив кризових процесів на економіку та ліквідувати руйнівні соціально-економічні наслідки кризи. Мале підприємство запобігає зростанню безробіття, сприяє створенню нових робочих місць, тобто, зменшує невдоволення населення в країні, соціальну напругу у суспільстві, невпевненість у завтрашньому дні та невдоволення населення в країні. Завдяки малим підприємцям створюються нові робочі місця, хоча б одне-два робочих місця для інших громадян країни, а по всій країні – це велика кількість робочих місць. Мале підприємство може відігравати позитивну стабілізуючу роль у подоланні інфляції попиту через насичення ринку товарами та послугами, задовольняючи попит споживачів, розширюючи асортимент та підвищуючи якість продукції.

Однією з важливих проблем в сфері розвитку потенціалу малого підприємства є недостатність інформації про стан ринку, про необхідність затрат зусиль і ресурсів для орієнтації на ринку, для пошуку як постачальників так і покупців товарів, неготовність малих підприємств до появи на ринку якісної конкурентної продукції.

Конкурентоспроможність малого підприємства – це поняття, яке відображає відмінність процесу розвитку даного малого підприємства від

конкурента. Потенціал малого підприємства може визначатися методом порівняння та залежить від факторів, які використовуються для оцінки. Потенціал малого підприємства формується за конкретними видами об'єктів: високої якості – для масового споживача із середнім доходом (капіталом), для споживачів з низьким доходом – середньої якості і для споживачів з високим доходом – дуже високої (престижної) якості.

На думку закордонних дослідників, потенціал малого підприємства виражається через багату-ступеневу ієрархію факторів, де самий верхній рівень – частка ринку – безпосередньо залежить від досягнутої конкурентоспроможності продукції, якості управління, а останній рівень характеризує досягнуті економічні результати [3, с. 32].

Вирішення проблем розвитку малого підприємства в Україні має стати одним із основних напрямків державної політики, адже саме малий бізнес сприятиме підвищенню ефективності реалізації економічного потенціалу, покращення конкурентоспроможності національної економіки.

Важливим аспектом щодо забезпечення розвитку малого підприємства є організація сучасної фінансової інфраструктури підтримки малого бізнесу в Україні за європейським зразком.

Перевага у спрощенні доступу малого підприємства до фінансування має надаватися шляхом стимулювання фінансових організацій до розширення програм мікрокредитування. Збільшення частки надання прямої державної фінансової підтримки має бути організовано шляхом делегування повноважень відбору її новоствореній спеціалізованій державній установі або уповноваженому банку. При цьому більшу частину коштів варто використовувати на розвиток бізнес-інфраструктури, перспективної для малого підприємства.

Суттєвий вплив на рівень соціально-економічного розвитку як країни, так і регіонів, віддалених територій має не лише чисельність малих підприємств, а й результативність їх господарювання. Одним із важливих показників, що характеризує ефективність розвитку малого підприємства є обсяги виробленої та реалізованої продукції, частка малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції, фінансові результати суб'єктів малого бізнесу і сумарний фінансовий результат, отриманий сектором, його частка у валовій доданий вартості.

Дослідження потенціалу малого підприємства в просторово-територіальному розрізі надає можливість знайти найбільш ефективні важелі впливу на його розвиток у тих умовах, де здійснюють діяльність його представники. Доцільність врахування регіонального аспекту передусім важлива в контексті, з однієї сторони, слабших можливостей, а через це й необхідності більшої підтримки представників малого бізнесу, а, з іншої, – вищої

соціально-економічної та суспільної ролі малого підприємства на віддалених, зокрема сільських територіях.

Традиційно найбільш поширеними формами малого підприємства на сільських територіях є особисті селянські господарства, індивідуальні господарства, фермерські господарства, фізичні особи – підприємці та малі підприємства – товариства з обмеженою відповідальністю.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, слід зазначити, що одним із ключових напрямків розвитку економіки країни є розвиток малого підприємства, воно дозволить показникам економічного розвитку піти в гору, оскільки мале підприємство має можливості швидкої адаптації до змін зовнішнього середовища. Мале підприємство в Україні розвивається недостатньо швидкими темпами, що свідчить про наявність стримуючих факторів реалізації його потенціалу. Аналіз основних тенденції розвитку малого підприємства України показав наявність багатьох ознак неефективної державної регуляторної політики, таких як збереження ситуації невизначеності прав власності на землю; зменшення кількості підприємств різних організаційно-правових форм. Забезпечення раціонального використання економічного потенціалу розвитку малого підприємства доцільно здійснювати на основі державної стратегії розвитку малого та середнього підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Экономическая энциклопедия. Политическая экономика / Гл. ред. А.М. Румянцев, – М.: Сов.энцикл., 1975. – Т. 2. – С. 95.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Перевод с немецкого; общ. ред. А.Г. Милитковского. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
3. М. Портер. Конкуренция. // Учебн. пособ. / М. Портер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2010. – 592 с.
4. Воротіна Л.І. Можливості збереження підприємств сектору малого бізнесу економіки України // збірник «Теоретичні та прикладні питання економіки» / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tpe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_19/zb19_05.pdf.
5. Економіка малого підприємства: навч. посіб. / Т.Г. Васильців, О.І. Іляш, Н.Г. Міценко; за ред. д-ра екон. наук Т.Г. Васильціва. – К.: Знання, 2013. – 446 с.
6. Економічна енциклопедія: [у 3 т.]. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. / голова редакційної ради: Гаврилишин Б. Д. [та ін.]. Т. 1 / [відп. редактор Мочерний С. В.]. – 2002. – 864 с.
7. Кредісов В.А. Організаційно-економічні форми підприємства та проблеми його розвитку / В.А. Кредісов // Менеджмент. – 2008. – №10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2008_10/kredisov.htm.

REFERENCES:

1. Rumiantsev A.M. (ed.) (1975) *Ekonomycheskaia entsyklopediya*. [The economic encyclopedia] *Polytycheskaia ekonomyka* [Political economy]. – M.: Sov. entsykl. – Vol. 2. – S. 95. (in Russian)
2. Shumpeter Y. (1982) *Theory of economic development / Investigation of entrepreneurial profit, capital, loan, interest and the cycle of conjuncture* [Theory of economic development / Investigation of entrepreneurial profit, capital, loan, interest and the cycle of conjuncture] / *Perevod s nemetskoho; obshch.red. A.H. Mylytkovskoho*. M.: Prohress, – 455 s.
3. M. Porter (2010) *Konkurentsya (Competition) // uchebn.posob.* M.: Yzdatelskyi dom «Vyliams», 2010. – 592 s. (in Russian)
4. L.I. Vorotina (2009) *Mozhlyvosti zberezhennia pidpriemstv sektoru maloho biznesu ekonomiky Ukrainy* [Opportunities for saving small enterprises of the economy of Ukraine] // *zbirnyk «Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky»* [collection «Theoretical and Applied Economics Issues»] / Kyivskyi natsionalnyi universytet im. Tarasa Shevchenka. – (Elektronnyi resurs). – Rezhym dostupu (available at): http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_19/zb19_05.pdf (accessed 6.05.2018).
5. T.H. Vasylytsiv, O.I. Iliash, N.H. Mitsenko (2013) *Ekonomika maloho pidpriemstva* [Small business economy]: navch. posib. [tutorial]. K.: Znannia, – 446 s. (in Ukrainian)
6. Havrylyshyn B. D., Mochernyi S. V. (ed.) (2002) *Ekonomichna entsyklopediia* [The economic encyclopedia]: [u 3 t.]. – Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiia», vol. 1 – 864 s. (in Ukrainian)
7. Kredisov V. A. (2008) *Orhanizatsiino-ekonomichniformypidpriemnytstva ta problemyiohorozvytku* [Organizational and economic forms of entrepreneurship and problems of its development] *Menedzhment* [Management] (Elektronnyi resurs), no.10. Rezhym dostupu (available at): http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2008_10/kredisov.htm (accessed 6.05.2018).

Yarova Y.M.

Lecturer of the Department of Marketing and Entrepreneurship
Vinnitsia Cooperative Institute

**POTENTIAL FOR DEVELOPMENT OF SMALL ENTREPRENEURSHIP OF UKRAINE
IN MODERN CONDITIONS**

The article is devoted to problems and prospects of development of small entrepreneurship. The article describes the concept of definition “entrepreneurship”. The potential of small entrepreneurship development in modern conditions is revealed. The structure of small entrepreneurship is considered. In this thesis was investigated the competitiveness of small entrepreneurship, and the ability to adapt effectively to the competitive conditions of an unstable internal environment.

An important and most dynamic element of a market economy is a small entrepreneurship sector. Small entrepreneurship in Ukraine is developing in an unstable and difficult economic and political climate. This fact negatively affects its further development due to the general deterioration of the economic situation in the country, which is connected with the global economic crisis where dragged the economy of Ukraine.

One of the priority directions of development of the economy of developed countries is the development of small entrepreneurship. Today the emergence of new small enterprises is regarded by economists as the main source of job creation, labor income and welfare.

In the Ukrainian economy, in modern conditions, there is a need for more in-depth study of the problems and prospects of small entrepreneurship development, which will allow to produce activities for the development of small business.

The development of the potential of small enterprises depends on solving some problems, the most urgent today is the instability of the economic situation in the country which is characterized by low purchasing power of the population, imperfection of the existing legislation, rising unemployment, etc.

One of the important problems in the field of development of the potential of a small enterprise is lack of market information, the information about the need for cost of effort and resources for market orientation, for searching both suppliers and buyers of goods, about the unpreparedness of small enterprises to appear new high-quality competitive products on the market.

Therefore, it should be noted that one of the key directions of the country's economic development is the development of small entrepreneurship, it will allow economic development indicators to rise up, since small entrepreneurship has the potential for rapid adaptation to changes in the external environment. Small entrepreneurship in Ukraine is developing not fast enough, and indicating the existence of constraining factors for the realization of its potential. The analysis of the main tendencies of small entrepreneurship development in Ukraine showed the presence of many signs of ineffective state regulatory policy, such as preserving the situation of uncertainty of land ownership rights; decreasing in the number of enterprises of various organizational and legal forms.